

5. Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2011 р. № 1240, станом на 27 берез. 2012 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-%D0%BF>.

6. Брикнер А.Г. История Петра Великого: В 2 т. - М.: Терра, 1996. - Т. 2. - 368 с.

7. Про боротьбу з корупцією: Закон України, станом на 11 берез. 2009 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80>.

8. Бахрах Д.Н. Административное право: Учебник для вузов. - М.: ВЕК, 1996 - 355 с.

9. Чеботарев Г.Н. Соотношение конституционно-правовой и муниципально-правовой ответственности в системе местного самоуправления // Российский юридический журнал. - 2002. - № 4 (36). - С. 37-41.

10. Морозова Л.А. Выступление на заседании круглого стола // Государство и право. - 2000. № 3. - С. 28.

11. Науковий коментар до Глави 13-А "Адміністративні корупційні правопорушення" КУпАП / В.В. Галуцько, О.О. Онищук, О.М. Єщук. - [Електронний ресурс]: <http://www.law-property.in.ua/laws-and-comments/74-naukovopraktychnyy-comment-some-provisions-of-law-on-the-principles-of-prevention-and-combating-corruption.html>.

12. Авер'янов В.Б. Вина влади та адміністративне право. - К.: Ін-юре, 2002. - 668 с.

13. Соловьев С.Г. Проблемные вопросы юридической ответственности Глав муниципальных образований // Интернет видання Академия Тринитаризма. - [Електронний ресурс]: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0215/004a/02154001.htm>.

Малін О.Л.

здобувач Одеського державного університету
внутрішніх справ

Надійшла до редакції 13.08.2012

УДК 342.924

ПРОБЛЕМИ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Марочкіна Ю. В.

Стягнення податків - найдавніша функція й одна з основних умов існування держави, розвитку суспільства. Специфіка податкових правовідносин спричиняє неминучу конфронтацію приватно-правових і публічно-правових інтересів, наслідком чого, як правило, стає порушення законодавства про оподаткування, і відповідна реакція з боку держави, що виражається в застосуванні заходів державно-правового примусу. У зв'язку із цим провідну роль відіграє інститут адміністративної відповідальності у взаєминах держави й платника податків, оскільки від ефективності, справедливості й відповідальності залежить сумлінність і правова коректність зобов'язаної сторони податкових правовідносин, а в остаточному підсумку й повага до законів України.

Проблеми адміністративно-правової відповідальності за ухилення від сплати податків досліджувались багатьма вченими-юристами [1-12]. У цих роботах сформовано наукову базу дослідження проблем правового регулювання ухилення від сплати податків. Утім, незважаючи на значну кількість публікацій, опрацювання цієї теми є недостатнім. Багато авторів аналізували ухилення від податків, але в суто прикладному аспекті, зокрема у зв'язку з постійно змінним податковим законодавством в Україні. Деякі із цих робіт вже втратили актуальність.

Метою цієї статті є дослідження проблем провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування й пошук шляхів їх вирішення.

Провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування є певною діяльністю по реалізації процесуальних норм, у рамках здійснення відповідного адміністративно-юрисдикційного провадження. При всьому різноманітті трактувань, у науці адміністративного права все ще не вироблено загальноприйнятого визначення адміністративного провадження, не зовсім зрозумілі характер і сутність адміністративного процесу, та його співвідношення із зазначеним провадженням. Разом з тим, уявляється можливим зробити висновок, що адміністративне прова-

дження, як певний порядок діяльності, має всі ознаки, властиві адміністративному процесу як діяльності в широкому змісті. Однак адміністративний процес має змстовніше процесуальне наповнення.

Різні автори в ході досліджень таких правових категорій, як податковий процес і податкове провадження (у частині провадження по справах про податкові правопорушення), з метою додання цим поняттям своєї галузевої специфіки, часто порівнюють їх з аналогічними категоріями, що існують в адміністративно-правовій науці. У зв'язку із цим порівняння податкового процесу, так само як і провадження по справах про податкові правопорушення, має сенс і буде предметним лише з адміністративним процесом і провадженням про адміністративні правопорушення у вузькому смислі, а саме щодо сфери податкових правовідносин. З огляду на цю обставину, більшість доводів прихильників виділення й відокремлення інститутів податкового процесу й відповідного провадження, з нашої позиції, не будуть мати достатніх підстав, у зв'язку з відсутністю якихось сутнісних особливостей при порівнянні їх з відповідними інститутами адміністративно-процесуального права.

Відповідно до діючого законодавства, провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування здійснюється в рамках правил, установлених нормами ПК України й КУпАП. У результаті, перший установлює порядок провадження по справах про податкові правопорушення, другий - по справах про адміністративні правопорушення у сфері податків і зборів, що, на нашу думку, не повинне вводити в оману щодо сутності передбаченого ПК України провадження. Зазначені провадження опосередковано реалізують матеріально-правові норми адміністративного й податкового права. Ці провадження, регульовані як нормами ПК України, так і КУпАП, беруть свій початок у процесі реалізації податковими органами своїх контрольних-перевірочних функцій. Саме виявлення в ході заходів податкового контролю фактів, що свідчать про про-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

типравну поведінку платника податків (інших осіб), є основним чинником, що спричиняє виникнення зазначеного провадження.

Адміністративний процес є родовим поняттям для податково-процесуальної діяльності. Для виділення в структурі юридичного процесу особливого податкового процесу й податкового провадження, немає достатніх підстав. Саме провадження по справах про порушення законодавства про податки й збори є складовим елементом адміністративного процесу загалом і складовою частиною провадження по справах про адміністративні правопорушення, зокрема. Виходячи із загальних завдань провадження по справах про адміністративні правопорушення, закріплених у КУпАП, такими завданнями будуть: всебічне, повне, об'єктивне й своєчасне з'ясування обставин вчиненого протиправного діяння, вирішення його відповідно до закону, забезпечення виконання винесеного рішення, а також виявлення причин і умов, що сприяли здійсненню адміністративних правопорушень у зазначеній сфері. Нормативне закріплення завдань провадження по справах про податкові правопорушення у податковому законодавстві відсутні.

Унаслідок специфіки адміністративних правовідносин, де одна зі сторін має державно-владні повноваження, а інша ні, належна процесуальна регламентація стає чи не основним урівноважуючим фактором, свого роду балансом таких відносин. Недотримання встановленого порядку процесуальної діяльності органів, наділених зазначеними повноваженнями, перешкоджає реалізації прав осіб, що є "підконтрольними" таким державним органам, що в підсумку приводить до порушення процесуальних прав особи, відносно якої ведеться провадження по справі про адміністративне (податкове) правопорушення, а також інших учасників такого провадження. У зв'язку із цим, варто звертати особливу увагу на розгляд питань правового статусу й визначення кола учасників цих проваджень.

Аналіз положень адміністративного законодавства, що стосується визначення основного кола учасників провадження по справах про адміністративні правопорушення, їх прав і обов'язків, указує на давно назрілу необхідність удосконалювання правового статусу учасників провадження, що, безсумнівно, самим позитивним чином вплине на ефективність такого провадження в цілому, а також буде сприяти зміцненню законності й правопорядку в цій сфері. Збір і перевірка доказів здійснюється податковими органами ще до початку відповідного провадження в рамках проведених ними контрольних-перевірочних заходів. Основним інструментарієм збору доказів по зазначених справах є здійснення певних контрольних-перевірочних дій, заходів податкового контролю. Усі дані, отримані за допомогою таких заходів, підлягають закріпленню в установленому законом порядку, "при порушенні якого такі дані не можуть розглядатися як докази.

Специфіка доведення по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування полягає в тому, що воно здійснюється в кілька етапів. На першому етапі відбувається власне збирання й дослідження доказів, за допомогою здійснення заходів податкового контролю, а саме податкових перевірок, у процесі яких виявляються ознаки відповідних правопорушень. Наступний етап, по суті завершальний - характеризується дослідженням і оцінкою наявних доказів у рамках відповідного провадження. При цьому цей етап може мі-

стити в собі ще два етапи, багато в чому факультативні. Тут звертає на себе увагу те, що й адміністративне, й податкове законодавство, з метою одержання додаткових доказів, що підтверджують факт і обставини здійснення порушення законодавства про оподаткування, передбачає можливість здійснення додаткових заходів. Оскільки в розглянутій сфері докази добуваються, як правило, у рамках здійснення податкового контролю, у випадку недостатності наявних доказів у справі, можуть проводитися додаткові заходи податкового контролю. Іншим додатковим етапом доведення по справах про адміністративні правопорушення виступає збір і перевірка доказів у рамках проведення адміністративного розслідування, можливість здійснення якого має місце й при порушенні справи про адміністративне правопорушення у сфері податків і зборів, тоді, коли необхідно здійснити експертизу або інші процесуальні дії, які потребують значних часових витрат.

Процесуальні аспекти залучення до відповідальності за здійснення податкових правопорушень, відбиті в ПК України, як показує дослідження, знайшли досить слабку вираження в зазначеному кодексі, що вказує на наявність прогалин у податковому законодавстві. У зв'язку із цим тимчасове рішення проблеми, припустимо застосування розширювального тлумачення норм ПК України, що встановлюють окремі процесуальні аспекти залучення до відповідальності за порушення законодавства про податки й збори.

Отже, зміст ряду елементів, що становлять процесуальну основу провадження по справах про порушення законодавства про податки й збори, установлені в ПК України, з одного боку, має недостатньо повне нормативне вираження, з іншого - виходить за рамки традиційного процесуального права, що говорить про нерозвиненість теорії податкового процесу й недоліки законотворчої діяльності у сфері податкового законодавства, що не припускають якісного й ефективного правового регулювання. Діяльність адміністративно-юрисдикційних органів по реалізації матеріально-правових норм, у ході здійснення сукупності необхідних процесуальних дій при наявності факту протиправного діяння, піддана суворій правовій регламентації й підлегла певній стадійності, що забезпечує адекватну формалізацію процедури залучення осіб, які вчинили правопорушення, до відповідальності.

Провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері податкових правовідносин має цілісну структуру, що включає чотири стадії: порушення справи; адміністративне розслідування; прийняття постанови (рішення); перегляд (оскарження) постанови (рішення). Виконання постанов як частина виконавчого провадження є окремим провадженням адміністративно-юрисдикційного процесу й тому виходить за структуру провадження по справах про адміністративні правопорушення. У зв'язку із цим, для розгляду виконання постанов як однієї зі стадій провадження по справах про адміністративні правопорушення ми не знаходимо достатніх підстав. Відсутня ясність у податковому законодавстві щодо процесуального оформлення виявлених ознак адміністративного правопорушення в податковій сфері. Якщо співвіднести положення КУпАП та ПК України, то можна зробити висновок, що протокол про адміністративне правопорушення повинен бути складений не в рамках проведених заходів податкового контролю, а в ході здійснення провадження в

справі про податкове правопорушення, на стадії розгляду такої справи, що абсолютно неприпустимо.

Слід зазначити, що акт податкової перевірки по своєму процесуальному значенню не може прирівнюватися до протоколу про адміністративне правопорушення й, зрозуміло, не може його підмінювати. У ході розгляду такої стадії провадження по справах про адміністративні правопорушення, як адміністративне розслідування, з'ясовується необхідність розмежування процесуальних дій, чинених у рамках податково-контрольного провадження й при проведенні, власне, адміністративного розслідування, оскільки ці поняття між собою не співвідносяться, тому що підстави їх виникнення різні. Податковий контроль, як особлива юрисдикційна діяльність податкових органів, своєю метою має стимулювання своєчасності й повноти сплати податків і зборів, а також виступає засобами виявлення випадків несумлінної поведінки податково-зобов'язаних осіб. Початком податкового контролю буде здійснення певних процесуальних дій, відповідно до встановленого правовими нормами порядку. Адміністративне розслідування насамперед спрямоване не на виявлення факту правопорушення, а на з'ясування обставин його здійснення, а також встановлення можливості продовження провадження по виявленому правопорушенню.

При розгляді стадії перегляду по справах про адміністративні правопорушення, ми думаємо про закріплення в КУпАП спеціальної процедури оскарження тільки відносно винесеної постанови в справі про адміністративне правопорушення. Однак необхідність захисту своїх прав може виникнути в учасників провадження на всіх його стадіях. Тому нами пропонується внести відповідні доповнення в КУпАП, які дозволили б особі, у відношенні якої ведеться провадження в справі про адміністративне правопорушення, оскаржити будь-які процесуальні рішення юрисдикційного органу, а також дії (бездіяльність) посадових осіб на всіх стадіях зазначеного провадження.

На сьогодні теоретична невизначеність і законодавча непогодженість у визначенні провини юридичної особи створюють проблеми в адміністративно-юрисдикційній діяльності по залученню юридичної особи до адміністративної відповідальності, що підтверджується суперечливою практикою судів господарської системи. Зокрема, це виражається в наступному. У цей час у практиці судів виділяють три підходи до визначення провини юридичної особи: по-перше, коли провини юридичної особи визначається через оцінку суб'єктом адміністративної юрисдикції можливості юридичної особи дотримати вимоги норми закону; по-друге, коли провини юридичної особи визначається через провину керівника або іншого її працівника; по-третє, коли юридична особа залучається до адміністративної відповідальності при відсутності провини (об'єктивне зобов'язання). При першому підході оцінюються дві обставини: чи прийняті юридичною особою всі залежні від неї заходи щодо дотримання закону й чи була в неї можливість для цього. При другому підході, коли вина юридичної особи визначається через провину її працівника, позиція господарських судів представляється досить дискусійною. Часом дії працівника трактується судом як дії юридичної особи, якщо не доведена та обставина, що працівник зробив діяння, яке виходить за рамки його повноважень. При третьому підході юридична особа залучається до адміністративної відповідальності че-

рез об'єктивне зобов'язання. Ця позиція, безумовно, суперечить і чинному законодавству, і теорії юридичної відповідальності й не повинна застосовуватися.

Поняття провини юридичної особи є єдиним і полягає в можливості дотримання встановлених норм і правил, а також у неприйнятті всіх залежних заходів для їх дотримання. Правова можливість для дотримання норм і правил має місце тільки тоді, коли певна поведінка особи врегульована нормою права, що встановлює її обов'язок. Лише одночасна наявність двох передумов: юридичної й фактичної - дозволяє стверджувати, що особа мала можливість дотримати норми й правила, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність. Використана в ПК України конструкція провини юридичної особи, заснована на суб'єктивно-правовому підході, не ефективна й не сприяє однаковості правового регулювання й правозастосування. Визначення провини юридичної особи в КУпАП не передбачене, застосовується лише термін "посадові особи", що у сформованих умовах, через специфіку цього суб'єкта правопорушення, уявляється неправильним.

Реорганізація юридичних осіб у формі злиття, приєднання або перетворення може бути здійснена лише за згодою вповноважених державних органів. Тому доцільне закріплення як заходу забезпечення провадження по справах про адміністративні правопорушення заборони дії, спрямовані на реорганізацію юридичної особи, до винесення рішення в справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог чинного законодавства. Одночасно, норми, що встановлюють залучення до адміністративної відповідальності юридичних осіб, утворених шляхом реорганізації, автоматично, без урахування провини, необхідно виключити. Ці заходи дозволять уникнути, з одного боку, догляду, за допомогою реорганізації, від накладення штрафних санкцій у великому обсязі на організації - несумлінних платників податків, а з іншого боку, буде повністю відповідати принципам покарання тільки за винне здійснення протиправного діяння.

Органи публічної влади, які наділяються статусом юридичної особи для здійснення їх участі в цивільному обороті, не можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності, тому що це суперечить концепції правового статусу органу публічної влади й концепції адміністративної відповідальності. Це положення необхідно ввести в КУпАП, тому що сьогодні Кодекс не робить такого виключення й на практиці органи публічної влади залучають до адміністративної відповідальності на загальних підставах. Не можна ставити знак рівності між юридичною особою й органом публічної влади (державні й муніципальні органи). Застосування адміністративного штрафу до органу публічної влади (державного або муніципального) не відповідає цілям і завданням каральної політики по КУпАП. Треба при цьому враховувати, що штрафні санкції будуть виплачуватися з відповідного бюджету.

Поняття "триваюче правопорушення" для всіх суб'єктів адміністративної відповідальності ідентичне, проте необхідно вирішити питання про його застосування на практиці. Розходження в розумінні суддями цього терміну призводять до появи великої кількості судових постанов Вищого господарського суду України й Верховного Суду України, покликаних виправляти помилки в тлумаченні норм закону нижчими судами. Це веде до збільшення навантаження на систему в ці-

лому й фактично до появи прецеденту, оскільки відсутність у законі чіткого визначення цього поняття змушує українські суди виробляти в кожній справі підхід до можливості віднесення правопорушень у певній сфері до категорії "триваючих". Питання про те, яке правопорушення вважати триваючим, важливе для практики, оскільки у випадку з триваючим правопорушенням плин строку давнини залучення до адміністративної відповідальності починається від дня його виявлення. Думаємо, у цьому зв'язку доцільним доповнити ст. 102 ПК України положенням про те, що триваючим є таке правопорушення, яке виражається в тривалому невиконанні, яке не припиняється, або неналежному виконанні особою обов'язку, правомірно покладеного на неї законом або підзаконними актами. При цьому невиконання особою обов'язку, що повинен бути виконаний на певний термін, не є триваючим правопорушенням. Таку ж норму доцільно ввести й у КУпАП. Також варто доповнити статтю положенням про те, що днем закінчення триваючого правопорушення є день його виявлення, тобто день, коли посадова особа, уповноважена скласти протокол про адміністративне правопорушення, виявило факт його здійснення.

Сьогодні у законодавстві відсутнє чітке поняття малозначності адміністративного правопорушення. На практиці немає єдиного підходу до його розуміння в постановках вищих судів України, що не сприяє єдності в правозастосовній діяльності. У зв'язку із цим доцільно законодавчо закріпити в поняття малозначності при залученні до адміністративної відповідальності. Зокрема, необхідно встановити, що малозначність правопорушення має місце при відсутності істотної загрози охоронюваним суспільним відносинам і визначається, виходячи з конкретних обставин здійснення правопорушення, незалежно від настання суспільно небезпечних наслідків.

Статус законного представника юридичної особи може мати тільки одноособовий виконавчий орган юридичної особи. Інші суб'єкти, також і виконуючі в організації управлінські функції, статусом законного представника юридичної особи в провадженні по справах про адміністративні правопорушення нині володіти не можуть. Практика переконливо довела необхідність розширення переліку законних представників юридичної особи в провадженні по справах про адміністративні правопорушення. Обмеживши перелік законних представників юридичної особи лише його керівником і іншими особами, визнаними відповідно до закону й установчих документів органом цієї юридичної особи, законодавець створив велику проблему в реальному забезпеченні представництва юридичних осіб по провадженню щодо них справ про адміністративні правопорушення. Тому доцільно визначити статус не тільки законного представника юридичної особи, а й іншого представника, маючи на увазі керівника філії (представництва), іншого територіально та/або структурно відособленого підрозділу юридичної особи (відділу, служби, цеху та ін.), дія (бездіяльність) якого безпосередньо утворює подію відповідного адміністративного правопорушення, іншого працівника юридичної особи, який діє на підставі доручення.

За результатами дослідження, нами обґрунтована неспроможність виділення так званої фінансової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності. Існує тільки адміністративна відповідальність за податкові правопорушення. У зв'язку із цим необхідно

об'єднати всі норми про адміністративно-податкові делікти в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Отже, склад податкових правопорушень, передбачених ПК України, доцільніше перенести в КУпАП.

Залучення до адміністративної відповідальності юридичних осіб, повинне враховувати їх цивільну й адміністративну правосуб'єктність.

За чинним законодавством, залучення до адміністративної відповідальності таких утворень, як релігійні групи, міжнародні організації, філії й представництва українських юридичних осіб неможливе.

Визначення провини юридичної особи є також однією із самих складних практичних проблем безпосередньо в правозастосовній, адміністративно-юрисдикційній діяльності.

Фактично проблема встановлення провини в судовій практиці трансформується в проблему доведення факту здійснення правопорушення.

Провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування є діяльністю по реалізації процесуальних норм, у рамках здійснення відповідного адміністративно-юрисдикційного провадження. Визначено й доповнено завдання провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування. Доведено необхідність нормативного закріплення завдань провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування. У результаті дослідження норм адміністративного й податкового законодавства, що стосуються провадження по справах про адміністративні порушення у сфері податкових відносин, здійснено низку пропозицій, що стосуються: внесення ясності щодо процесуального оформлення виявлених ознак адміністративного правопорушення в податковій сфері; чіткого визначення провини юридичної особи; встановлення в законодавстві однозначного трактування терміну "триваюче правопорушення"; визначення поняття "малозначність адміністративного правопорушення"; розширення статусу законного представника юридичної особи.

Література

1. Алексеенко М.М. Взгляд на развитие учения о налоге. - Х., 1997.
2. Башняк О. Проблеми формування та юридичного закріплення принципів оподаткування в законодавстві України // 36. наук. праць Академії ДПС України. - 2002. - № 1 (15). - С. 12-18.
3. Місцеві податки і збори. Правове регулювання / П.Д. Біленчук, М.Т. Задояний, В.А. Форостовець. - К., 1999.
4. Аналіз податкових надходжень (Проблеми методології): Монографія / В.Т. Білоус, В.П. Ніколаєв, А.О. Чугаєв. - Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. - 232 с.
5. Воротіна Н.В. Теоретичні питання оподаткування доходів громадян та аналіз змін законодавства у цій сфері за роки незалежності України // Правова держава. - 12-й вип. - К., 2001.
6. Герчаківський С.Д. Місцеве оподаткування в Україні: традиції, реалії та напрями удосконалення // Фінанси України. - 2003. - № 2. - С. 44-49.
7. Податкова служба та вдосконалення її діяльності: Монографія / О.Д. Данілов, В.В. Гриценко, Т.О. Проценко, В.П. Шевчук. - Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2005. - С. 42-50.
8. Кучерявенко М. Зміст і класифікація принципів у податковому праві // Право України. - 2002. - № 2. - С. 41-42.
9. Онищенко В.А. Податковий контроль (основи ор-

ганізації). - К.: Вісник податкової служби України, 2002. - 432 с.

10. Проценко Т.О. Адміністративно-правове забезпечення діяльності податкової служби та його удосконалення // Підприємство, господарство і право. - 2005. - № 6.

11. Селіванов А. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві //

Право України. - 2002. - № 2. - С. 34-38.

12. Удосконалення податкового механізму на основі визначення податкового потенціалу / В.А. Ткаченко, С.В. Каламбет // Фінанси України. - 2001. - № 7. - С. 99-103.

Марочкіна Ю.В.

здобувач Міжнародного університету бізнесу і права
Надійшла до редакції 16.08.2012

УДК 004.738.52

МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Шевченко С. І.

Людина завжди існувала в інформаційному просторі, що її оточував. Розширенню інформаційного простору сприяли поява друкарства й пошти, винахід телеграфу й телефону, відкриття радіо й телебачення. Величезний і вирішальний внесок у глобалізацію інформаційного простору внесло масове застосування в усіх сферах діяльності людини сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні інформаційні технології дають можливість накопичувати інформацію й миттєво надавати її в різних формах кожному, хто потребує. Це кардинально змінило бізнес, освіту, дім, зайнятість і практично все, що нас оточує. Інформаційна складова в житті сучасного суспільства, яка збільшується з року в рік, свідчить про його інтенсивну інформатизацію [1].

Метою цього дослідження є визначення місця глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, як складової частини інформаційного простору України.

Проблемою інформаційного простору в аспекті формування образів інформаційного суспільства на теренах вітчизняної науки займаються здебільшого фахівці-соціологи (В. Щербіна, О. Лобовікова та ін.). Соціально-політичні виміри інформаційного простору розглядають В. Карпенко й Ю. Бондар. Проблемами правового регулювання інформаційного простору (зокрема й мережі Інтернет) займаються провідні вчені-юристи, а саме: В.М. Брижко, Р.А. Калюжний, В.С. Цимбалюк, І.Л. Бачило, В.А. Копилов, А.П. Курило, Арістова та ін.

Сучасний інформаційний простір України є основою соціально-економічного, політичного, культурного розвитку й гарантування безпеки держави. На сьогодні в національному законодавстві не легалізоване поняття "інформаційний простір України" і "інформаційно-правовий простір України". Як зазначає А.В. Баранов, інформаційний простір України - це соціальне середовище, в якому здійснюється виробництво, збирання, зберігання, поширення та використання інформації, і на яке поширюється юрисдикція України" [2, 71]. Єдиний інформаційно-правовий простір є системою організаційно й методично пов'язаних інформаційних ресурсів, сформованих державою та іншими учасниками інформаційних відносин. Зміст понять "інформаційний простір" і "інформаційно-правовий простір" найкраще розкривається через поняття "інтеграція", "сумісність", "єдність" організаційно-правових, методичних, технічних і телекомунікаційних засобів, що використовуються в процесі інформатизації.

Зазначимо, що К.І. Беляков у складі інформаційного простору пропонує розглядати такі основні категорії: 1) інформаційний ресурс суспільства як сукупність інформаційних ресурсів різного характеру - документів (та-

кож таких, що знаходяться в різних інформаційних системах), інформацію, що міститься в базах і банках даних, в архівах усіх видів, у системах депозитаріїв державних інформаційних ресурсів тощо; 2) інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, що містить:

- територіально розподілені державні, недержавні й корпоративні комп'ютерні й телекомунікаційні мережі, системи спеціального призначення загального користування, канали передачі даних, кошти комутації й керування інформаційними потоками;

- інформаційні, комп'ютерні й телекомунікаційні технології;

- інформаційну індустрію;

- ринок інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації й телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг;

- соціальний інтелект - організаційні структури, включаючи кадри, здатні забезпечити створення, функціонування й розвиток національної інформаційної інфраструктури;

3) систему ЗМІ; 4) систему взаємодії інформаційного середовища зі світовими відкритими мережами; 5) систему забезпечення інформаційної безпеки (захисту); 6) систему інформаційного законодавства [3, 39].

Спроба на законодавчому рівні визначити поняття "інформаційний простір" була зроблена народним депутатом України Л.Г. Лук'яненком. Зокрема, у проєкті Закону України "Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України" він визначив, що національний інформаційний простір України - це сфера (об'ємний простір), в якій здійснюються інформаційні процеси й на яку поширюється юрисдикція України. Об'єктами національного інформаційного простору є інформаційна продукція в усіх її різновидах, включаючи твори літератури й мистецтва, наукові праці, публічні виступи, що використовуються в інформаційній діяльності, національні інформаційні ресурси, інформаційні послуги, організаційні й майнові функціональні елементи інформаційної інфраструктури [6, 39].

Поняття "інформаційний простір" можна розглядати у вузькому розумінні - тобто, що це - електронний інформаційний простір, що створюється при використанні електронних мереж. Або в ширшому - сфери в сучасному суспільному житті світу, в яких інформаційні комунікації відіграють провідну роль. У цьому значенні поняття інформаційного простору зближується з поняттям інформаційного середовища. У свою чергу, інформаційне середовище - це сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення й передачі інформації, а також політичні, економічні й культурні